

ਜਾਣ ਖੁਛਾਣ

ਲੇਖਕ

ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਪੱਤਰੀ ਦਾ ਲੇਖਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਹਸੂਲ ਪੌਲੁਸ ਹੀ ਹੈ। 1: 1 ਅਤੇ 5:2 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਖ਼ਤ ਦੇ ਆਪਣਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।¹

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ‘ਗਲਾਤੀਆ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਨੂੰ’ (1:2) ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਾਲੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਕੌਣ ਸਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਲੰਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਇਕ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੈਲਟਿਕ ਮੂਲ ਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ-ਰੋਮੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕੈਲਟੇ, ਗੱਲਾਤੇ ਜਾਂ ਗਲੀ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲਟੇ ਭਾਵ ਕੈਲਟ ਲੋਕ ਆਖਿਆ। ਅਸਲ ‘ਚ ਤੀਜੀ ਸਦੀ ਈ. ਪੂ. ਤਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਗਲਾਤੇ ਜਾਂ ‘ਗਲਾਤੀਆਂ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।² ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਲਾਤੀ ਲੋਕ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜੋਕੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੱਲੀਆ ਜਾਂ (ਗਾਊਲ) ਦਾ ਰੋਮੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਮੀ ਲੋਕ ਗੱਲੀ ਆਖਦੇ ਸਨ,³ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ। ਗੱਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਅੱਜ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਫ੍ਰਾਂਸ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਟਾਪੂਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।⁴

ਇਹ ‘ਗਲਾਤੀ’ ਲੋਕ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਐਨੀਂ ਦੂਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ? ਇਹ ਪਹੇਲੀ ਨੁਮਾ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਗੋਤਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਮ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲਾਅ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ, ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਣਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਅਬਾਦੀ ਵਧ ਜਾਣਾ), ਹੋਰਨਾਂ ਗੋਤਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਈ. ਪੂ. ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੈਲਟਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਟਲੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਮ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ 279 ਈ. ਪੂ. ਦੇ ਲਗਭਗ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਕਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ, ਡੈਲਫੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਾਈਥੀਅਨ ਅਪੋਲੋ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਤਕ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਪੂਰਣਾ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਸਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੰਨਤਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵਿਆਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਫੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੋਲੋ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੰਦਕਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੋਲੋ ਆਪ ਮੁਸਲਾਧਾਰ ਬਾਰਿਸ਼, ਗਰਜ, ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਣ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਪਰਨਾਸੁਸ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੇ ਠੀਕ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਦਰ ਸੀ, ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੱਥਰ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਯੂਨਾਨ ਦੇਸ਼

ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।^੯

ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਪਰਤਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੂਲ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਫੇਰ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗਾਉਲੀ ਲੋਕ ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ ਵਿਚ ਹੈਲੋਸਪੋਂਟ ਦੇ ਪਾਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੋਂ ਉਹ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਗੋਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਹੈਲਿਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆ ਅਖਵਾਇਆ, ਵੱਸ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੋਸਿਨੁਸ, ਟੇਵਿਯੂਮ ਅਤੇ ਅੰਕਿਰਾ (ਆਧੁਨਿਕ ਅੰਕਾਰਾ) ਨਾਮਕ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਖਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣ ਗਿਆ।^{੧੦}

ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ ਵਾਸਤੇ ਆਫ਼ਤ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫਾਟਕਾਂ ਤਕ ਅੱਪੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਸੂਲ (ਭੇਂਟ) ਦੇਣ ਜਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਪਸੰਦ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ। 230 ਈ. ਪੂ. ਤਕ ਪਰਗਮੁਮ (ਜਾਂ ਪਰਗਾਮੋਮ) ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੈਦਾਨ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਗਮੀਨੀ ਫ਼ਤਹਿ ਦੇ ਸਮਾਰਕ ਨੂੰ ਅੱਜ ਜਿਊਸ ਦੀ ਪਰਗਮੇਨ ਵੇਦੀ ਦੇ 446 ਫੁੱਟ ਲੰਮੇ ਅਧਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਉਸ ਲੜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਜਰਮਨ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵੇਦੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਰਲਿਨ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰਗਾਮੋਮ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਦਾ ਆਕਰਸ਼ਣ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਖੀਰ ਕੈਲਟਿਕ ਗੋਤਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਯੂਨਾਨੀਵਾਦ ਵਿਚ ਦੱਬੇ ਗਏ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ, ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਯੂਨਾਨੀ ਹੀ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਏ।

ਭਲਾ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਆਪਣਾ ਖ਼ਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਰਿਤ ਰੋਮੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ? ⁷ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖੋਜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਖੋਜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਨਾਰਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ’ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜਰਮਨ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ, ‘ਸਾਊਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ’ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਰੁੜੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੂਕਾ ਨੇ ਲਿਆ। ਇਹ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 13; 14)। ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਅੰਤਾਕੀਆ, ਇਕੋਨਿਉਮ, ਲੁਸਤਰਾ ਅਤੇ ਦਿਰਬੇ ਵਿਚ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਰੋਮੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਨ।

ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਕਰਮੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੈਮਿਸਨੁਸ, ਟੇਵਿਯੂਮ ਜਾਂ ਅੰਕਿਰਾ ਦੇ ਉੱਤਰ ਗਲਾਤੀ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸੰਦਰਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‘ਨਾਰਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ’ ਦੇ ਤਰਫ਼ਦਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਧਾਰ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਆਖਣ, ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਕਰਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਨਾਰਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ’ ਕਿਸ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੈ?

ਦ ਨਾਰਥ ਗਲੋਸੀਅਨ ਥਿਊਰੀ

ਵਰਨਰ ਜ਼ੋਰਜ ਕਯੁਮਲ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਕਿ 3: 1 ਵਿਚ ‘‘ਹੇ ਮੂਰਖ ਗਲਾਤੀਓ’’ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਡਾਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੂਕਾਉਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਸੀਦੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਯੁਮਲ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਵਿਚ ਲੂਕਾ ਵੱਲੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।⁸

ਕਯੁਮਲ ਨੇ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ⁹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਜੇ ਆਪਣੀ ਪੱਤਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਲਾਮ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਗਲਾਤੀਆ (ਲੂਕਾਉਨੀਆ ਅਤੇ ਪਿਸੀਦੀਆ) ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ।¹⁰

ਜੇ. ਬੀ. ਲਾਈਟਫੁਟ ਨੇ ਕਰਤੱਬ 14:6 ਵਿਚ ਲੁਸਤਰਾ ਅਤੇ ਦਰਬੇ ਦੇ ‘‘ਲੂਕਾਉਨੀਆਂ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿਚ’’ (ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਨਹੀਂ) ਦੇ ਲੂਕਾ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਰਦਰਨ ਥਿਊਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ।¹¹ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲਾਈਟਫੁਟ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਅਜਿਹੇ ਵਕਤ ਆਈ ਜਦੋਂ ਸਦਰਨ ਥਿਊਰੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਅਜ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੁੱਢਲੇ ਮਸੀਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਜਰਮਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਫਰਡੀਨੈਂਡ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਬਾਉਰ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪਰ ਬਾਉਰ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਖ਼ਤ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਾਲਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਯਹੂਦੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗੈਰਕੌਮ ਮਸੀਹੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ‘‘ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼’’ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ, ‘‘ਤਾਂ ਜੋ ਕਲੀਸੀਆ ਦੀ ਏਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ।’’¹² ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਉਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕਦੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਖੋਜ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਨਿਚੋੜ ਕੱਢੇ।

ਦ ਸਾਊਥ ਗਲੋਸੀਅਨ ਥਿਊਰੀ

‘‘ਸਾਊਥ ਗਲੋਸੀਅਨ ਥਿਊਰੀ’’ ਭਾਵੇਂ ਵਿਲੀਅਮ ਐਮ. ਰੈਮਸੇ (1851-1939) ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ ਦੇ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਤਰਿਤ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਹੀ ਹੈ। ਰੈਮਸੇ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਨਾਰਦਰਨ ਥਿਊਰੀ ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸੇਵਾਕਾਈ ਦੇ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਦੇ ਬਾਉਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵੱਡੀ ਖੋਜ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰੈਮਸੇ ਵਾਲੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਕੱਟੜ ਸਮਰਥਕ ਬਣ ਗਿਆ।

ਰੈਮਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ‘‘ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੈਅ ਕਰ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ’’¹³ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਕੁਝ

ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਲੈਂਦੇ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਚੋੜਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਨੇ ‘‘ਗਲਾਤੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਵਿਚ 50 ਈਸਵੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ’’ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।¹⁴

ਸਾਊਥ ਗਲੋਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹਨ।

ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦੱਖਣੀ ਇਲਾਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਪਾਰ ਸੰਤੁਲਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।¹⁵

ਰੋਮੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸੀਰੀਆ ਤੋਂ, ਕਿਲੀਕੀਆ ਦੇ ਫਾਟਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਇਕੋਨਿਉਮ ਤਕ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਫ਼ਸੁਸ ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਫਿਲਾਡੈਲਫੀਆ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਤ੍ਰੋਆਸ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਾਹ ਤਕ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਕਿਲੀਕੀਆ ਦੇ ਫਾਟਕਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤਿਆਨਾ ਅਤੇ ਕੈਸਰਿਆ (ਕਪਦੁਕੀਆ ਵਿਚ) ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਸੁਮੰਦਰ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਅਮਿਸੋਸ (ਆਧੁਨਿਕ ਸੈਮਸਨ) ਤਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।¹⁶ ਇਕ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਨਾਰਦਰਨ ਥਿਊਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਕਲੀ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਗਲਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਰਨਬਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਵੇਂ ਕੀਤਾ (2: 1, 9, 13), ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਹੋਣ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ (ਕਰਤੱਬ 13; 14), ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੂਕਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਰਨਬਾਸ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਯੂਹੰਨਾ ਜਿਹੜਾ ਮਰਕੁਸ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਕਾਰਣ ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਰਨਬਾਸ ਅਤੇ ਪੌਲੁਸ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ (ਕਰਤੱਬ 15:36-41)। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਬਰਨਬਾਸ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕਰਤੱਬ 16:1-21:16)।¹⁷ ਜੇ ਪੌਲੁਸ ਉੱਤਰੀ ਗਲਾਤੀਆ ਵਿਚ ਗਿਆ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਬਰਨਬਾਸ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

‘‘ਗਲਾਤੀਆਂ’’ (3: 1) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਪਿਸਿਦੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ, ਲੁਸਤਰਾ, ਇਕੋਨਿਉਮ ਅਤੇ ਦਰਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ ਸੀ।¹⁸ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 232 ਈ. ਪੂ. ਤਕ ਗਲਾਤੀਆ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰੂਗੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਾਊਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੂਨੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਸਬੰਧ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ, ਉਹ ਗਾਊਲੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਰੂਗੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ, ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਗਲਾਤੇ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।¹⁹

ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਸੀ ‘‘ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼’’ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ (ਕਰਤੱਬ 16:6; 18:23), ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰੋਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ‘‘ਹੇ ਗਲਾਤੀਓ’’ ਆਖਿਆ। ਜੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 3: 1) ਸਨ ਅਤੇ ਲੂਕਾ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲੂਕਾ

ਨੇ ‘ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਹੇ ਗਲਾਤੀਓਂ’ ਦਾ ਉਹੀ ਸੰਦਰਭ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ? ਰੋਮਸੇ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਅਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਲੇਖਕ ਨਸਲੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ‘ਗਲਾਤੀਆ ਪਰਦੇਸ਼’ ਜਾਂ ‘ਗਲਾਤੀਆ ਦਾ ਇਲਾਕਾ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ‘ਗਲਾਤੀਆ’ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। (ਰੋਮਸੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ) ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਲੂਕਾ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੂਕਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਗਲਾਤੀਆ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦਿੰਦਿਆਂ ਰੋਮੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੀਤਾ।²⁰

ਸਾਊਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਨਾਰਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਉਸ ਕਾਲ ਦੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ। (1) ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਕਿਤਾਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਲੀਸੀਆ ਬਾਰੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਲੂਕਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਲਾਤੀਆ ਪਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। (2) ਪੌਲਸ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। (3) ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਗਲਾਤੀਆ ਦੀ ਕਲੀਸੀਆ ਸੀ।

ਸਬੂਤ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੌਲਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਤ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਉਹੀ ਗਲਾਤੀ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੌਲਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਹ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਿਸਿਦੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ, ਇਕੋਨਿਉਮ, ਲੁਸਤਰਾ ਅਤੇ ਦਰਬੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲੂਕਾ ਦੀ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਆਰੰਭ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ

ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਖਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤਹਿ ਕਰ ਪਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੌਲਸ ਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠਕ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੋਮੀ ਪਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ (ਸਾਊਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ) ਨਾ ਕਿ ਨਸਲੀ ਗਲਾਤੀ ਜ਼ਿਲੇ। (ਨਾਰਥ ਗਲੇਸ਼ੀਅਨ ਥਿਊਰੀ)।

ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ 48 ਈਸਵੀ ਤੋਂ 63 ਈਸਵੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਰੌਬਰਟ ਐਚ. ਜੌਨਸਨ ਨੇ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਰੰਭ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਇਹ ਸੂਚੀ ਬਣਾਈ ਹੈ:

1. ਅੰਤਾਕੀਆ (ਸੀਰੀਆ) ਵਿਚ, 48-49 ਈਸਵੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ- ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਕਰਤੱਬ 15)।
2. ਅੰਤਾਕੀਆ (ਸੀਰੀਆ) ਵਿਚ, 49-50 ਈਸਵੀ, ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਫੌਰਨ ਬਾਅਦ (ਕਰਤੱਬ 15)।
3. ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਵਿਚ- 52-54 ਈਸਵੀ, ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ।
4. ਅੰਤਾਕੀਆ (ਸੀਰੀਆ) ਵਿਚ, ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਬਾਅਦ।
5. ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ, ਪੌਲਸ ਦੇ ਆਪਣੀ ਤੀਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਉੱਥੇ, ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਕਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਅਫ਼ਸੁਸ ਤੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ

ਪਹਿਲਾਂ, 55-57 ਈਸਵੀ।

6. ਤੀਜੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਮਕਦੁਨੀਆ ਤੋਂ, 56-57 ਈਸਵੀ।
7. ਰੋਮੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੀਜੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਤੋਂ, 57-58 ਈਸਵੀ।
8. ਸੰਭਾਵਨਾ (ਬਹੁਤ ਘੱਟ) ਕਿ ਗਲਾਤੀਆਂ, ਰੋਮ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਇਕ ਹੋਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਸੀ, 61-63 ਈਸਵੀ।²¹

ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਤੀ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ,²² ਪਰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਖ਼ਤ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਭਗ 48-49 ਈਸਵੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੀਆਂ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੱਖੋਗੀ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਅਜੇ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਵਿਚ ਸੀ (ਕਰਤੱਬ 14:26-28), ਅਤੇ ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਬਰਨਬਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖੋਗੀ (ਕਰਤੱਬ 15:1-29)।

ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਖ਼ਤ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੇ ਵਜ਼ਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। (1) ਇਸ ਵਿਚ ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ,²³ ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੀ ਸੁੰਨਤ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। (2) ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 16:4)। ਇਹ ਅਟਪਟਾ ਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਜੇ ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਦਾ।

ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਸੂਲਾਂ ਅਤੇ ਐਲਡਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਯਹੂਸਲਮ ਦਾ ਪੱਤਰ ਅੰਤਾਕੀਆ, ਸੀਰੀਆ ਅਤੇ ਕਿਲਿਕੀਆ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਸੀ (ਕਰਤੱਬ 15:23) ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਘੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਮਨ ਲੈਣਾ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਨਤ ਦਾ ਝਗੜਾ ਗਲਾਤੀਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉੱਠਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਸਭਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਝਿੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਤਰਸ, ਬਰਨਬਾਸ ਅਤੇ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਦੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਖ਼ਤ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਰਸੂਲ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਹੀ ਸਨ (ਗਲਾਤੀਆਂ 2:11, 12)।

ਇਸ ਦਾ ਨਿਰੋੜ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਤ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਤੀ ਭਾਵ 48-49 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਅੰਤਾਕੀਆ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਮਕਸਦ

ਜਿਵੇਂ ਲੂਕਾ ਦੇ ਵਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਦੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਮਸੀਹਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 13:23-41; ਵੇਖੋ ਗਲਾਤੀਆਂ 1:1, 4; 3:1)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਕਰਤੱਬ 13:39)।

ਗਲਾਤੀਆ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਯਹੂਦੀ ਜਾਂ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 13:43; 14:1)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਲੀਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ। ‘‘ਪਰਤਾਪ, ਨੇਮ, ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਦਾਨ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨ’’ (ਰੋਮੀਆਂ 9:4)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੈਕਲ ਅਤੇ ਹੋਰੋਦੇਸ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਹੈਕਲ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਬੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਯਹੂਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਰਸਮ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਲੋਕ, ਇਸਰਾਏਲੀ ਸਨ।

ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੈਰ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀਸੀਆ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 4:8, 9; ਕਰਤੱਬ 13:48; 14:1)। ਯਹੂਦੀ ਮਸੀਹੀਆਂ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਸੀ (3:26, 27)। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਦਾਨ ਮਿਲੇ ਸਨ (3:5)। ਕੁਝ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨਿਹਚਾ ਵਿਚ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਵਿਚ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਐਲਡਰ ਤੱਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 14:23)।

ਪੌਲਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕ²⁴ ਗਲਾਤੀਆ ਨੂੰ ਆਣ ਕੇ ‘‘ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ਬਖ਼ਰੀ’’ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ‘‘ਖੁਸ਼ਬਖ਼ਰੀ’’ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 1:6, 7)। ਇਹ ਝੂਠੇ ਗੁਰੂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਚਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ (3:27) ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ (4:21; 5:1; ਕਰਤੱਬ 15:1)। ਉਹ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਉੱਤੇ (5:2) ਅਤੇ ਪਰਬਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ (4:10) ਵਰਗੇ ਕੰਮ ਥੋਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਮੰਡਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਛੁੱਟ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਸਨ (5:10, 12)। ਉਹ ਪੌਲਸ ਦੇ ਰਸੂਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਮੁਕਤ ਇੰਜੀਲ ਦੇ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ (1:11–2:21)।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਬਣਨ ਲਈ ਯਹੂਦੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਕਰਤੱਬ 15:1)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਯਹੂਦੀ ਬਣੇ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕੌਮ ਮਸੀਹੀਆਂ ਲਈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਆਏ ਸਨ ਸੁਰੱਖਿਆਤਮਕ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸਾਥੀ ਯਹੂਦੀ ਪਤਰਸ ਅਤੇ ਬਰਨਬਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਤਾਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਂਦੇ ਵੀ ਸਨ (ਕਰਤੱਬ 13:45–50)। ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਪਰਾਈਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸੁੰਨਤ ਕਰਾ ਕੇ ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੇਪਰਤੀਤੀ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ (ਗਲਾਤੀਆਂ 6:12)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ ਜੋ ਵੀ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਪੌਲਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ (1:8, 9; 5:12)।

ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪੌਲਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਯਹੂਦੀ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਉਹ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰਨ (3:10)। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਗੈਰ ਕੌਮ ਮਸੀਹੀਆਂ ਉੱਤੇ ਨਾ ਥੋਪਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਪੌਲਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ: ‘‘ਨਾ ਯਹੂਦੀ ਨਾ ਯੂਨਾਨੀ, ਨਾ ਗੁਲਾਮ ਨਾ ਅਜ਼ਾਦ, ਨਾ ਨਰ ਨਾ ਨਾਰੀ ... ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੱਭੇ ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੋ’’ (3:28)।

ਰੂਪਰੇਖਾ

- I. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਲਾਮ (1: 1-5)
- II. ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਲਈ ਪੌਲਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ (1:6-10)
 - ੳ. ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੌਲਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ (1:6-9)
 - ਅ. ਪੌਲਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ (1:10)
- III. ਪੌਲਸ ਵੱਲੋਂ ਮਸੀਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦਾ ਆਤਮਕਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਚਾਅ (1: 11-2:21)
 - ੳ. ਪੌਲਸ ਦੀ ਰੱਬੀ ਬੁਲਾਹਟ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸੇਵਕਾਈ (1: 11-24)
 1. ਮੁਕਾਸ਼ਫ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲੀ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ (1: 11, 12)
 2. ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦੀ ਬਦਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ: ਸਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਜਾਣਾ (1: 13-17)
 3. ਪੌਲਸ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦੂਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ (1: 18-24)
 - ਅ. ਯਹੂਸਲਾਮ ਦੇ ਦਿੱਗਜਾਂ ਨਾਲ ਪੌਲਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ (2: 1-10)
 - ੲ. ਪਤਰਸ ਨਾਲ ਪੌਲਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ (2: 11-21)
 1. ਗੈਰਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ (2: 11-14)
 2. ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮੀ ਠਹਰਾਏ ਜਾਣਾ (2: 15-21)
- IV. ਪੌਲਸ ਦਾ ਮਸੀਹ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਅਤੇ ਵਚਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਚਾਅ (3: 1-5: 1)
 - ੳ. ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ (3: 1-5)
 - ਅ. ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੂੰ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ (3:6-9)
 - ੲ. ਯਹੂਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਸਰਾਪ (3: 10-14)
 - ਸ. ਅਬਰਾਹਾਮ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (3: 15-18)
 - ੲ. ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣਾ (3: 19-22)
 - ਸ. ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਦਾ ਆਰਜ਼ੀ ਹੋਣਾ (3: 23-4:7)
 1. ਮਸੀਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿਗਾਹਬਾਨ (3: 23-29)
 2. ਗੁਲਾਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਤਕ (4: 1-7)
 - ਕ. ਪੌਲਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਬੇਨਤੀ (4: 8-20)
 1. ਗਲਾਤੀਆਂ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਪਰਤਣਾ (4: 8-11)
 2. ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਪੌਲਸ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ (4: 12-20)
 - ਖ਼. ਹਾਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ (4: 21-5: 1)

V. ਮਸੀਹੀ ਚਲਨ (5:2-6:10)

ੳ. ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਅਜ਼ਾਦੀ (5:2-15)

1. ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਨਾਮ ਮਸੀਹ (5:2-6)
2. ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ (5:7-9)
3. ਰਸੂਲ ਦਾ ਜਵਾਬ (5:10-12)
4. 'ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸੱਦੇ ਗਏ' (5:13-15)

ਅ. ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ (5:16-26)

1. ਆਤਮਾ ਬਨਾਮ ਸਰੀਰ (5:16-18)
2. 'ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਮ' (5:19-21)
3. 'ਆਤਮਾ ਦਾ ਫਲ' (5:22, 23)
4. ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ (5:24, 25)
5. ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰਸੂਲ ਦੀ ਤਾੜਨਾ (5:26)

ੲ. ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ (6:1-10)

VI. ਅੰਤਮ ਟਿੱਪਣੀਆਂ (6:11-18)

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਐਫ਼. ਐਫ਼. ਬਰੁਸ, ਦ ਐਪਿਸਟਲ ਟੂ ਦ ਗਲੇਸੀਅੰਜ਼, ਦ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਕ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1982), 1. ²ਜੇ. ਬੀ. ਲਾਈਟਫੁਟ, ਦ ਐਪਿਸਟਲ ਆਫ ਦ ਸੇਂਟ ਪੌਲ ਟੂ ਦ ਗਲੇਸੀਅੰਜ਼, ਕਲਾਸਿਕ ਕਮੈਂਟਰੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਿਸਿਗਨ: ਜ਼ੇਡਵਰਵਨ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1957), 2. ³ਉੱਥੇ ਹੀ, 2-3. ⁴ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ 'ਗੱਲੀ ਮਿਜ਼ਾਜ' ਜਾਂ 'ਗੱਲੀ ਮਜ਼ਾਕੀਆਪਨ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੀ ਇਕ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ⁵ਪਾਉਸੇਨਿਆਸ ਡਿਸਕ੍ਰਿਪਸ਼ਨ ਆਫ ਗ੍ਰੀਸ 10.19.5-10.23.14. ⁶ਲਾਈਟਫੁਟ, 6. ⁷ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਰੋਮੀ ਸੂਬੇਆਂ ਦੀ ਸਹੀ-ਸਹੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਫੀ ਅਨਿਸ਼ਤਤਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੱਖਣ ਕੇਂਦਰੀ ਅੰਤੋਲੀਆ ਵਿਚ ਪੰਫੁਲੀਆ ਦੀ ਤੰਗ ਪੱਟੀ ਤਕ ਜਿੱਥੇ ਅੰਤੋਲੀਆ ਅਤੇ ਪਰਗਾ ਨਗਰ ਵੱਸੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਕਾਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੱਖਣ ਕੇਂਦਰੀ ਕੰਢਿਆਂ ਤਕ ਤਿਰਛੇ ਰੁਖ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਦ NIV ਸਟੱਡੀ ਬਾਈਬਲ, ਸੰਪਾ. ਕੈਨਥ ਬੇਕਰ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਿਸਿਗਨ: ਜ਼ੇਡਵਰਵਨ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1985) ਵਿੱਖ ਵੇਖੋ. 'ਮੈਪ 11: ਪੌਲ ਜ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਕਰਤੱਬ ਜਰਨੀਸ।' ਗਲਾਤੀਆ ਨੂੰ ਪੰਫੁਲੀਆ ਲਗਭਗ ਤੀਹ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਭੁਮੱਧ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ⁸ਵਾਰਨਰ ਜਾਰਜ ਕੁਮਲ, ਇੰਟਰੋਡਕਸ਼ਨ ਟੂ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਸੰਸੇ. ਸੰਸਕ., ਅਨੁ. ਹਾਵਰਡ ਕਲਾਰਕ (ਨੈਸ਼ਵਿੱਲ: ਅਬਿੰਗਡਨ ਪ੍ਰੈਸ 1975), 297-98. ਵੇਖੋ ਕਰਤੱਬ 14:6, 24, ਜਿੱਥੇ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਗਲਾਤੀਆ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁹1:21 ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ 'ਉਹ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਸੁਰਿਯਾ ਅਤੇ ਕਿਲਿਕਿਯਾ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆ।' ¹⁰ਕੁਮਲੂ 298.

¹¹ਲਾਈਟਫੁਟ, 19-20. ¹²ਮੈਰਿਲ ਸੀ. ਟੈਨੀ, ਗਲੇਸੀਅੰਜ਼: ਦ ਚਾਰਟਰ ਆਫ ਡਿਸਕ੍ਰੀਅਨ ਲਿਬਰਟੀ, ਸੰਸੇ. ਸੰਸਕ. (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਿਸਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਨ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1966), 16.

¹³ਵਿਲੀਅਮ ਐਮ. ਰੈਮਸੇ, *ਏ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਸੇਂਟ ਪੌਲ 'ਜ ਐਪਿਸਟਲ ਟੂ ਦ ਗਲੇਸ਼ੀਅੰਜ*, ਲਿਮਿਟਡ ਕਲਾਸੀਕਲ ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ (ਮਿਨੀਆਪੋਲਿਸ: ਕਲਾਕ ਐਂਡ ਕਲਾਕ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1978), 3. ¹⁴ਉੱਥੇ ਹੀ, 6. ¹⁵ਲਿਓਨ ਮੌਰਿਸ, *ਗਲੇਸ਼ੀਅੰਜ: ਪੌਲ 'ਸ ਚਾਰਟਰ ਆਫ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਫ੍ਰੀਡਮ* (ਡਾਊਨਰਸ ਗ੍ਰੋਵ, ਇਲਿਨੋਇ: ਇੰਟਰ-ਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1996), 17. ¹⁶ਬਰੂਸ 9. ¹⁷ਪੌਲਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਜੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਜਦ 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਬਰਨਬਾਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 9:6)। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਨੇ ਬਰਨਬਾਸ ਦੇ ਵਿਖੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪੌਲਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ¹⁸ਰੈਮਸੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਸਦੀ ਈ. ਪੂ. ਤਕ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਗਲਾਤੀਆ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕੀਂ ਗਾਉਲੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਰੂਗੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਾਤੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। (ਰੈਮਸੇ, 84.) ¹⁹ਉੱਥੇ ਹੀ, 79-81. ²⁰ਉੱਥੇ ਹੀ, 314-15.

²¹ਰੋਬਰਟ ਐਲ. ਜੌਨਸਨ, *ਦ ਲੈਟਰ ਆਫ ਪੌਲ ਟੂ ਦ ਗਲੇਸ਼ੀਅੰਜ*, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਆਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਆਰ. ਬੀ. ਸਵੀਟ, ਕੰ., 1969), 25-26. ²²ਜੌਨਸਨ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਚਰਚਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ (ਉੱਥੇ ਹੀ, 16-26). ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਗਲਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪੱਤਰੀ ਦੂਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਬਾਅਦ (ਅੰਤਾਕੀਆ ਤੋਂ) ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ (ਅਫ਼ਸੁਸ, ਮਕਦੁਨੀਆ, ਜਾਂ ਕੁਰਿੰਥੁਸ ਤੋਂ) ਲਿਖੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੇ 55 ਈਸਵੀ ਅਤੇ 57 ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ²³ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਲਾਤੀਆਂ 2: 1-10 ਵਿਚ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਨੂੰ ਜਾਣਾ, ਕਰਤੱਬ 11:27-30 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਰਾਹਤ ਲਈ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸੀ (2: 1 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਵੇਖੋ)। ²⁴ਇਹ ਲੋਕ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਕਲੀਸਿਆ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਸੂਲਾਂ ਜਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ (ਐਲਡਰਾਂ) ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਨਹੀਂ ਘੱਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਕਰਤੱਬ 15:23, 24)।